

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Конституція України.

Черкащина: тут витає дух Богдана і б'ється серце Кобзаря

Так розпорядилася історична доля, що на теренах нинішньої Черкащини зароджувалася українська нація, творилася мова, виборювалася держава. Спочатку — козацька, здобута шаблями і лицарством великого гетьмана Богдана Хмельницького. Згодом — духовна, виплекана пророчим словом безсмертного Кобзаря.

Тут упродовж століть спалахували найграндіозніші національно-визвольні повстання.

Тут, у Холодному Яру, нескорені повстанці до останнього патрона захищали народжену у вирі революції самостійну УНР.

На початку 90-х минулого століття з канівської Тарасової гори, з легендарних урочищ Холодного Яру, піднялася могутня хвиля національного піднесення, історичного самоусвідомлення, патріотичного пориву. Нова українська генерація, підхопивши бойовий прапор холодноярців «Воля України або

смерть!», стала рушійною силою Майданів, грудьми добровольців, пожертвою волонтерів, зупинила наступ московського окупанта.

Сьогодні Черкащина, як і всі регіони України, вирощує хліб і будує дороги, споруджує житло і відкриває нові виробництва, розвиває культуру і відтворює стародавні пам'ятки. На землях Шевченкового краю розташовані унікальні об'єкти історії, архітектури, археології, природи.

Канів і гетьманський Чигирин, Суботів і Моринці, Корсунь та Умань за останні тридцять років відвідали мільйони українців з усіх куточків нашої країни та з-за кордону.

Кожен, хто хоч раз піднявся на святу Тарасову гору, постояв у задумі біля могили українського генія, хто вклонився у Чигирині величчю гетьмана-державотворця, у Холодному Яру — незламності борців за волю України, — той розумом і серцем усвідомив свою причетність до великої історії і великої нації, наповнився духом національної гідності і пам'яті.

Така особливість, такий феномен Черкащини, географічного і духовного центру нашої держави.

Шануємо минуле, з вірою дивимося у майбутнє

Для мене Черкащина — не лише адміністративна одиниця, наймолодша область України, де розташований географічний центр держави. Черкащина для мене — це земля моїх батьків, дідів-прапрадідів, які споконвік в одній руці тримали рало, а в другій — шаблю. Вони вирощували хліб і століттями боролися за свою волю і долю.

Черкащину часто називають землею Богдана і Тараса. Ми пишаємося своїми геніями-земляками і робимо все задля того, аби пам'ятні місця, пов'язані з велетями сили і духу, з історією України, розвивалися.

На початку 90-х у Каневі було відновлено перший народний музей великого Кобзаря — Тарасову світлицю на базі Шевченківського заповідника. У березні 1992 року засновано державний історико-культурний заповідник «Батьківщина Т. Г. Шевченка». У 2007 році в селі Вільхівці відкрито Меморіальний музей-садибу Героя України В'ячеслава Чорновола. Загалом за роки Незалежності на Черкащині створено кілька десятків унікальних музеїв, історико-культурних заповідників, з яких чотири національні.

Із початком Революції Гідності наші земляки стояли на Майдані із зображеннями Тараса Шевченка на шоломах чи на одязі, читали його вірші, малювали графіті. Прапор холодноярських повстанців «Воля України або смерть» надихав і підтримував майданівців у найкритичніший час. Восьмеро черкаських патріотів стали Героями Небесної Сотні.

Під час анексії Криму московські окупанти почали захоплювати українські кораблі. Екіпаж тральщика «Черкаси» не здавався й боровся з ворогом до останнього. Згодом про стійкість і безстрашність моряків розповів художній кінофільм «U-311 «Черкаси».

Коли розпочалася відкрита агресія РФ на сході, наші земляки першими стали до лав добробатів. Багатьох учасників АТО нагороджено державними відзнаками, а уродженцю Умані, кадровому офіцеру Андрію Кизилу, за мужність і відвагу посмертно присвоєно звання Героя України.

Навік залишаться у пам'яті черкащан незламний полковник Ігор Момот, який влітку 2014 року ціною власного життя врятував підлеглих від ворожого обстрілу. Сьогодні ім'ям Ігоря Момота названо Навчальний центр ДПСУ, який він очолював, а у центрі Черкас відкрито погруддя героя.

Протягом усіх років Незалежності обласна влада, депутатський корпус докладали максимум зусиль, аби прискорити соціально-економічний розвиток Черкащини. Особливо напруженими для області стали 90-ті роки минулого століття. Поспішне реформування АПК спочатку не принесло очікуваних результатів. Врожайність залишалася низькою, зокрема, зернові давали всього по 15 ц/га. У це нині важко повірити. Особливо якщо згадати 2019 рік, коли аграрії області зібрали 4,6 млн тонн хліба попри тривалу засуху. Середня врожайність зернових становила 69,3 ц/га і це був найвищий показник серед областей, середня врожайність по Україні становила тоді 42,8 ц/га.

За роки Незалежності в області сформувалася нова галузь — автомобілебудівна. На базі колишнього авторемонтного заводу виросло потужне АТ «Черкаський автобус». Легендарні міські автобуси А-091 «Богдан» почали курсувати в багатьох містах країни. ВАТ «Уманьфермаш» нарощував випуск сільськогосподарської техніки, зокрема ґрунтообробної та бурякозбиральної. Техніку купували прямо з конвеєра.

Сьогодні за структурою економіки область належить до індустріально-аграрних регіонів. Частка промисловості у структурі валової доданої вартості становить 23,9 %, частка сільського господарства — 21,8 %.

За останні десятиріччя зросла й розширилася медична галузь. Під час пандемії ми переконалися, наскільки критично важливо мати сучасні, добре обладнані медичні заклади. Так, із початку Незалежності завершено будівництво 9-поверхового корпусу онкодиспансеру, у 2011-му відкрито обласну дитячу лікарню, згодом — обласний перинатальний центр.

Сьогодні перед Черкащиною, як і перед іншими регіонами країни, стоїть цілий комплекс актуальних завдань. Однак, на моє глибоке переконання, найголовніше нині для держави і суспільства — успішно завершити адміністративно-територіальну реформу. Це надважливо для розвитку сільських територій, ефективного адміністрування новостворених громад на всіх рівнях місцевого самоврядування та держави. Чіткі, прозорі та законні «правила гри» для всіх учасників реформи унеможливають повернення до того, з чого ми починали. Відкритість процесів, зважене і розумне управління допоможуть не лише зберегти, а й розвинути всі ті надбання, які протягом трьох десятиліть вдалося здобути працюючи мільйонів українців.

Анатолій ПЦГОРНИЙ,
голова Черкаської обласної ради.

Маємо чимало переваг для розвитку

Незадовго до свята наш власкор зустрівся із головою ОДА Олександром Скічком (на знімку).

— Олександр Олександровичу, ви ровесник нашої Незалежності. Дитинство та шкільні роки провели у Черкасах, потім мешкали у Києві. Коли повернулися в область як голова ОДА, чи змінилося ваше ставлення до краю?

— Фактично великої перерви у відвідинах Черкас не було. Я хоч і жив у Києві, та часто приїжджав додому. Тут живуть мої батьки, родичі, багато друзів. Коли «повернувся» спочатку як народний депутат України, а потім голова ОДА, звісно, по-іншому подивився на Черкащину. Тепер я маю реальний шанс змінити цей регіон на краще: втілити великі проекти, запустити масштабні перетворення і залишити їх для майбутніх поколінь.

— Як керівник області, які її сильні сторони бачите?

Черкащина — місце сили. Це не лише слоган. Це ідея, яка об'єднує черкащан. І ми прагнемо зробити наш край впізнаваним не лише в Україні, а й далеко за її межами. Потенціал маємо величезний. Область розташована у центрі України. Тут перетинаються не лише траси національного значення, а й міжнародні транспортні коридори. Це все переваги для розвитку. Завдяки програмі Президента України «Велике будівництво» торік область досягла рекордного показника: побудовано та відремонтовано 254 км доріг. Порівняйте: за останнє десятиріччя було побудовано лише 192 км.

Цього року «Велике будівництво» охопить майже 300 км автодоріг. Такої масштабної реконструкції шляхів не було за всю історію сучасної держави!

Дорожня інфраструктура тісно пов'язана із розвитком туризму. Географічна близькість до столиці — «плюс» для іноземного туризму. Якщо гарна дорога, з аеропорту «Бориспіль» до Черкас дві години їзди.

— Щоб ви запропонували подивитися туристам?

— Насамперед, це традиційні туристичні магніти: Тарасова гора, Софіївський дендропарк, гетьманський Чигирин, Холодний Яр. Мрію все-таки відновити пасажирські перевезення Дніпром, щоб кожен відкрив для себе всю дивовижну багатогранність Черкащини. Стільки унікальних культурно-історичних пам'яток на один квадратний метр, як у нас, ви мало де знайдете. І все це на фоні неймовірних пейзажів!

— Як плануєте залучити туристів в область?

— Працюємо за кількома напрямками: відбудовуємо туристичні об'єкти, облаштуємо навігацію та популяризуємо туристичні локації. Я постійно зустрічаюся й з іноземними фахівцями з розвитку туризму, аби залучити їх досвід. Сьогодні немає великих фінансових ресурсів на реконструкцію, підготовку туристичних об'єктів. На це потрібні роки. Але й нині подивитися є на що! Прагнемо, щоб турист не шукав інформацію, а вона сама його знаходила. Наприклад, проект «Заправся враженнями»: заїжджаючи на автозаправку, водій знайде спеціальні буклети про туристичні цікавинки в радіусі максимум 50 км від місця його перебування. У них прописана назва й зображення локації, а також QR-код із переходом на Google-карту. Також працюємо над створенням аудіогідів,

інформаційних пилонів, які реалізуємо, до речі, без копійки бюджетних коштів. Галузь туризму не лише відпочинок, а й додаткові робочі місця, податки, які розвиватимуть громади.

— Чим іще плануєте займатися, окрім розвитку туризму?

— Продовжуємо працювати над програмою «Великого будівництва». Це не просто масштабна відбудова інфраструктури, це зміна підходів.

Маємо у стислі терміни готувати, затверджувати документацію і вчасно здавати об'єкт в експлуатацію. Так назавжди позбудемося довгобудів. Одним із пріоритетів вважаю також оновлення медичної інфраструктури. У рамках «Великого будівництва» вже реконструйовано приймальні відділення лікарень по області. Маємо й групу регіональних проектів: плануємо оновити корпуси обласної лікарні, побудувати новий корпус у кардіоцентрі, одному з кращих в країні. Онкодиспансер отримує нове обладнання, зокрема, лінійний прискорювач, триватиме розвиток трансплантології тощо. Маємо вивести медицину на новий якісний рівень.

— Які бізнес-напрямки вважаєте найперспективнішими?

— В області функціонує 1900 сілгоспідприємств і фермерських господарств Родючі чорноземи — наша природна, конкурентна перевага. За обсягом виробництва аграрної продукції на душу населення Черкащина одна з кращих у державі. На території області працює 650 промислових підприємств, лідерами серед яких є підприємства харчової, хімічної та машинобудівної галузей.

Наша мета — високотехнологічна, продуктивна, експортноорієнтована економіка, професійні, адаптивні, мотивовані люди та високий рівень життя.

Особливо актуальні проекти у сфері цифровізації. Центр розвитку креативної економіки Черкащини забезпечить розвиток виробничих стартапів у регіоні. Молодь матиме більше можливостей на самореалізацію, не треба буде їхати за кордон у пошуках перспектив.

Окрім цього, один з пріоритетних напрямів роботи — допомога в налагодженні співпраці регіонального бізнесу з іноземними партнерами. Тож активно займаємося створенням інвестиційної інфраструктури та промоцією потенціалу регіону.

Чигирин — центр дослідження феномена козацтва

Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» — один з найпотужніших центрів дослідження феномена козацтва, українського державотворення, просвітницької роботи Центральної України. Про роль і місце заповідника у розбудові держави та формуванні національної свідомості — розмова з генеральним директором Василем Полтавцем (на знімку).

— Чигиринщина займає особливе місце у новітній українській історії. У 90-х роках минулого століття вона стала центром масового історичного паломництва. Чим запам'ятався вам, Василю Івановичу, той період?

— То був хвилюючий час національного пробудження і самоусвідомлення «чїх батьків чїї ми діти». Після розпаду тоталітарної системи у багатьох співвітчизників ніби спала полуда з очей. Збулися слова українського генія і пророка Тараса Шевченка «...і повіє огонь новий з Холодного Яру». Й він, потужний і оновлюючий, повіяв. Тисячі українців, як спрагли до джерела, потяглися до стародавнього Чигирина, до Богданової коліски, Суботова, до гайдамацької Медведівки, легендарного Холодного Яру. Історичні місця, про які комуністична влада намагалася й не згадувати, почали оживати, відроджуватися, наповнюватися новим змістом і символікою. Сьогодні на території заповідника знаходиться п'ять музеїв, 30 унікальних пам'яток історії, архітектури, археології, ландшафту та монументального мистецтва, з яких чотири національного значення. Щороку музей Богдана Хмельницького, бастион Петра Дорошенка, археологічний музей, замчище гетьмана у Суботіві та інші історичні пам'ятки відвідують десятки тисяч туристів, і потік їх невпинно зростає.

— Пригадується святкування у 1995 році 400-річного ювілею Богдана Хмельницького. Тоді Чигирин зібрав усю політичну еліту країни. Отже, історія може об'єднувати?

— Безперечно. Чигирин — це немирний символ української державності. Символ блискучих перемог великого гетьмана, видатного полководця, неперевершеного дипломата. Грандіозні перемоги, спільне розуміння своєї історії, завжди об'єднують і служать консолідації суспільства. У 95-му, пам'ятається, були не-

рості стосунки між Президентом України Леонідом Кучмою та головою парламенту Олександром Морозом. Однак гетьманська столиця, державотворча постать Богдана Хмельницького замирила їх, допомогла осягнути історичність подій — і минулих, і сьогоденних. Після масштабного відзначення ювілею увага до Чигирина зросла. Обговорювалася навіть ідея облаштування у гетьманській столиці літньої резиденції Президента України.

— У тих же бурхливих 90-х було створено філію заповідника «Холодний Яр». Саме в цей час масовим накладом вийшла книга старшини армії УНР Юрія Горліса-Горського «Холодний Яр», яка викликала гарячий відгук у душах українців.

— У передмові до своєї книги Юрій Горліс-Горський написав: «Холодний Яр — це одна з найяскравіших сторінок визвольної боротьби в Україні. Це живий приклад, як невелике число, але сильні духом — можуть успішно боротися з незрівнянно сильнішим ворогом».

До 1991 року події, пов'язані зі збройною організацією Холодного Яру, залишалися забороненою темою, «білою плямою» україн-

яке збирає з усієї країни та з-за кордону патріотично налаштованих українців. У Холодному Яру добровільчі батальйони, які рушались на захист Вітчизни від московської орди, освячували зброю. Молодь щороку проводить «Фестиваль нескореної нації «Холодний Яр».

ської історії. І лише з відновленням Незалежності держави розпочалося відродження історичної пам'яті, національної гордості і гідності народу. Запекла боротьба холодноярських повстанців, їхня мужність і незламність, стали яскравим прикладом патріотизму для сотень тисяч українців.

Зусиллями громадських діячів і організації у 1995 році було започатковано щорічне вшанування пам'яті холодноярців. На сьогодні це вже традиційне масове дійство,

— Василю Івановичу, ви колись образно сказали, що хочете бачити Чигирин 17 століття. Чи збувається ваша мрія?

— Чигиринська земля, рясно скроплена козацькою праведною кров'ю, стала у XVII столітті епіцентром зародження й утвердження держави. Сам Чигирин — її першою столицею. Враховуючи значимість цих історичних чинників, ми задумалися над відтворенням комплексу споруд геть-

манської резиденції. Задуманий проект був підтриманий на державному рівні.

На превеликий жаль, у 2009 році, до відзначення 360-ї річниці утворення Української козацької держави зі столицею у Чигирині, було відбудовано лише адміністративну частину історико-архітектурного комплексу «Резиденція Богдана Хмельницького» (на знімку). Роботи на об'єктах були призупинені і не поновлені до сьогодні. Але ми не втрачаємо надії, що розпочата справа буде завершена, і гості Чигирини зможуть побачити та найпотужніші середовище, дух і колорит Гетьманщини. Мрії мають властивість збуватися...

— Ви, як дослідник, знаєте про гетьмана — державотворця, мабуть, усе. Й не лише з наукових джерел, а й з народних переказів та легенд. Як би, на вашу думку, завершив нішіню московсько-українську війну Богдан Хмельницький?

— Геніальність Хмельницького полягає у тому, що він, утверджуючи самостійну державу, створив армію, одну з найпотужніших в Європі. З нею, добре організованою і загартованою у великих битвах, рахувалися всі тогочасні європейські монархи. Ось чому до «граду стольного», до Чигирини, за часів гетьманування «батька Хмеля», мало не щодня прибували посольства з країн півдня і півночі, заходу і сходу. Мудрий політик і дипломат Хмельницький укладав, як тепер би сказали, десятки міжнародних договорів про «вічний мир і взаємодопомогу». Зараз знаходяться «знавці» історії, які «глаголять» в унісон російським фальсифікаторам, що гетьман «об'єднав» Україну з Росією. Це примітивний і маніпулятивний погляд на історію. Повторюю: таких тимчасових військових союзів у гетьмана, та й у всіх інших правителів Середньовіччя, було безліч. Й діяли вони до першої «зради».

Богдан Хмельницький любив Україну всім серцем і будь-якої миті готовий був покласти за неї своє життя. Він діяв мужньо, рішуче, далекоглядно. Завдяки його величчю з'явилася держава, визнана рівною серед інших. Тому в умовах, коли сучасна Україна вже виборола свою Незалежність і святкує 30-річний ювілей, відповіди на ваше запитання одна: великий гетьман-стратег завершив би війну тільки Нашою Перемогою!

Фото з архіву Лідії Лісової.

Як в Умані «Гайд-паркан» вирував

Про одну із бурхливих сторінок боротьби за незалежність України розповідає її учасниця, історик-краєзнавець Надія Тульчинська (на знімку).

В Умані перші неформальні національно-демократичні організації виникли у 1988 році. Це передовсім Уманський осередок Української Гельсінської спілки (УГС) та народознавче товариство «Берегиня». Восени 1989 року утворилася Уманська крайова організація Народного руху України, яка мала статус Черкаської обласної. Її організу-

вав і очолив дисидент-«шістдесятник», політ'язень Богдан Чорномоз (на знімку у першому ряду в центрі). Шлях боротьби за незалежну Україну обрали звичайні жителі міста й сільських населених пунктів Уманського району, а також студенти, пенсіонери. Ядром стали колишні в'язні ГУЛагу та колишні бійці УПА.

Активісти цих організацій, а також Товариства української мови імені Тараса Шевченка, Товариства політ'язнів «Меморіал», Української Республіканської партії організували в Умані «Гайд-паркан» — перший на Черкащині майданчик публічних дискусій про громадсько-політичну та економічну ситуацію в СРСР та Україні. «Гайд-паркан» знаходився на центральній площі міста і був звичайним парканом із дощок. На ньому уманські рухівці

розміщували плакати і національний жовто-блакитний прапор, а під ним — агітаційно-просвітницькі матеріали, значки з українською національною символікою, яку не визнавала і забороняла влада, поширювали першу в Умані і на Черкащині опозиційну газету «Червона калина». Попри опір місцевої влади і правоохоронних органів, біля «Гайд-паркану» завжди вирував великий гурт не байдужих до долі України уманчан та гостей міста.

19 серпня 1991 року у Москві ГКЧП оголосив на території СРСР режим надзвичайного стану. Українці не злякалися «чрезвычайного положення» і масово почали збиратися на вулицях і площах міст.

Умань, 19 серпня 1991 року, 12 година. Опозиційні до влади громадські організації Умані й кілька депутатів різних рівнів вийшли до «Гайд-паркану», де висловили протест проти антиконституційного заклоту ГКЧП та інформували уманчан про поточний політичний момент в Україні. Уманський «Гайд-паркан» не стихав до пізнього вечора. У формі безстрокового мітингу уманчани протестували проти узурпації влади ГКЧП і стояли протягом усіх днів п'ятнадцяти наступні дні.

24 серпня 1991 року у Києві, під Верховною Радою, відбувся багатотисячний мітинг з єдиною вимогою: «Україна виходить з СРСР!» У масовому народному зрушенні були й уманчани. Нарешті історична мить — Верховна Рада проголосила Незалежність! Україна вільна!

29 серпня 1991 року, за рішенням народного віча, уманські рухівці зняли із щогли на будівлі Уманської міської ради сталінський прапор УРСР і встановили український національний. Вночі місцева влада по-злочинськи зняла український прапор і повісила полотнище УРСР. 4 вересня 1991 року активісти-рухівці знову встановили синьо-жовте знамено!

Уперше з 1918 року над старовинною Уманню замайорів національний, який згодом став Державним, прапор. Тепер уже — навіки!

Фото з архіву Надії Тульчинської.

ХРОНІКА

26 серпня 1991 року — біля обласного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка замайорів синьо-жовтий прапор.

1995 рік — у Чигирині відзначили 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького. У Черкасах та у селі Суботів відкрито пам'ятники великому гетьману-державотворцю.

1999 рік — завод «Черкаський автобус» розпочав випуск пасажирських автобусів «Богдан».

2001 рік — відновлено роботу Корсунь-Шевченківської та Стеблівської гідроелектростанції на річці Рось.

2003 рік — пам'ятник «Героям Холодного Яру» за участі Віктора Ющенка відкрито у селі Мельники Чигиринського району.

2004 рік — поблизу села Мар'янівки Шполянського району визначено Географічний центр України.

2005 рік — у с. Косенівка Уманського району відкрито Садibu-музей уродженця села, Героя України, генерала Кузьми Дерев'янка, який у 1945 році від імені СРСР підписав Акт капітуляції мілітаристської Японії і поставив крапку у Другій світовій війні.

2007 рік — у с. Вільховець Звенигородського району відкрито Музей-садibu державного і політичного діяча, Героя України В'ячеслава Чорновола.

2008 рік — у Черкасах перед приміщенням облдержадміністрації громадські активісти повалили пам'ятник Ульянову-Леніну.

2009 рік — у райцентрі Христинівка відкрито пам'ятник ватажку гайдамацького повстання «Коліївщина» 1768 року козацькому сотнику Івану Гонті.

2010 рік — меморіальний знак старшини армії УНР, автору книги «Холодний Яр» Юрію Горлісу-Горському врочисто відкрито у селі Мельники Чигиринського району.

2011 рік — введено в експлуатацію новозбудовану обласну дитячу лікарню.

2012 рік — завершено будівництво обласного медичного діагностично-консультативного центру Черкаської обласної лікарні.

2013 рік — у грудні тисячі жителів Черкащини взяли активну участь у подіях Євромайдану.

2014 рік — у Холодному Яру, неподалік тисячолітнього дуба Максима Залізняка, відкрито перший в Україні пам'ятник Героям Небесної Сотні.

2015 рік — відбувся перший Всеукраїнський патріотичний «Фестиваль нескореної нації «Холодний Яр».

2016 рік — на Чигиринщині тривають протестні акції проти будівництва мега-птахофабрики. Звернення класиків української літератури Юрія Мушкетика, Дмитра Павличка, Бориса Олійника, Івана Драча та Василя Шкляра друкує «Голос України».

2017 рік — запрацював новозбудований обласний перинатальний центр.

2018 рік — в обласній філармонії відкрито меморіальні стели видатним українським митцям Анатолію Пашкевичу, Раїсі Кириченко та письменнику Миколі Негоді.

2020 рік — у Черкасах відкрито меморіал загиблим українським воїнам у російсько-українській війні.

2021 рік — у Холодному Яру, на місці боїв повстанців з московськими окупантами, бійці Сил спеціальних операцій ЗСУ «освятити зброю на ворога», московського агресора.

